

قدرت انگاره‌ای به مثابه قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران

سعید شکوهی^۱

چکیده

این پژوهش بر آن است که مفهوم‌بندی رایج از قدرت نرم نمی‌تواند نفوذ و محبوبیت ایران در میان کشورهای منطقه را به‌خوبی تبیین نماید. دلیل آن هم این است که مولفه‌های شکل‌دهنده به قدرت نرم در این چهارچوب عمدتاً مولفه‌های مادی، این جهانی و سکولار هستند. از این رو باید یک مفهوم‌بندی متفاوتی از قدرت داشته باشیم تا بتوان این نفوذ و محبوبیت در میان ملل لبنان، فلسطین، عراق، یمن، افغانستان و دیگران را تبیین نمود. بر این اساس، مقاله حاضر مدعی است که برای بررسی مولفه‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران باید از چارچوب مفهومی دیگری بهره جست. بنابراین، مسأله اصلی پژوهش حاضر یافتن چارچوب مفهومی جدیدی برای تبیین قدرت نرم ایران در منطقه است. به باور نویسنده و بر اساس یافته‌های یک مطالعه پایلوت و هم‌چنین هم‌راستا با برخی پژوهشی‌های پیشین، نویسنده باور دارد که ریشه این قدرت و نفوذ را باید در جهان‌بینی ایرانی-اسلامی حاکم بر جمهوری اسلامی ایران جست. از این رو، با استفاده از مدل نظری برگرفته از دیدگاه‌های آیت‌الله مطهری، مولفه‌های شکل‌دهنده به ۳ بنیان جهان‌بینی، یعنی هست‌ها، آرمان‌ها و بایدهای جهان‌بینی ایرانی-اسلامی در نگاه رهبران جمهوری اسلامی ایران مورد کاوش قرار گرفته است. برای کاویدن این جهان‌بینی از روش پژوهش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد جهت‌دار استفاده شده است. یافته‌های مقاله نشان می‌دهند که هست‌ها و آرمان‌های جهان‌بینی ایرانی-اسلامی عمدتاً مولفه‌های انگاره‌ای هستند که به بایدهای رفتاری آن نیز شکل می‌دهند. از این رو ادعا می‌شود چارچوب مفهومی قدرت انگاره‌ای^۲ با مولفه‌های غیرمادی، دینی و آن جهانی می‌تواند تبیین بهتری از قدرت و نفوذ ایران در کشورهای دیگر به‌دست دهد.

واژگان کلیدی: قدرت انگاره‌ای، قدرت نرم، جمهوری اسلامی ایران، جهان‌بینی ایرانی-اسلامی.

۱. استادیار روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

shokoohi@atu.ac.ir

2. Ideational Power

مقدمه

اصلی‌ترین ابزار تأمین منافع کشورها در نظام بین‌الملل پیچیده کنونی، قدرت است. میزان قدرت دولت‌ها را مولفه‌های ثابت و متغیر زیادی تعیین می‌کنند که ممکن است از عصری به عصر دیگر متفاوت باشند. طی دهه‌های اخیر مفهوم‌بندی جوزف نای از قدرت و تقسیم آن به قدرت سخت، نرم، هوشمند و اخیراً قدرت گزنده^۱، توجه زیادی را به خود جلب نموده است. از نظر او قدرت نرم آن چیزی است که با ایجاد جاذبه و تسخیر اذهان و ابدال، باعث می‌شود دیگران با میل و علاقه خود آن چیزی را بخواهند و انجام دهند که کشور دارنده قدرت نرم دوست دارد. از نظر نای، سه مولفه اصلی قدرت نرم عبارتند از ارزش‌های سیاسی، جاذبه‌های فرهنگی و سیاست خارجی (Nye, 1990).

جمهوری اسلامی ایران دارای نفوذ و قدرت منطقه‌ای چشم‌گیری است و از این‌رو خیلی از پژوهشگران این نفوذ را ناشی از قدرت نرم ایران می‌خوانند و بر اساس دستگاه نظری طرح‌شده توسط جوزف نای، به تبیین آن گام برمی‌دارند. اما آنچه از نظر نویسنده مقاله در این زمینه متفاوت است این‌که خیلی از منابع و مولفه‌های قدرت نرم ایران در چارچوب نظری نای نمی‌گنجد و نیازمند تبیینی دیگر هستند. به عبارت بهتر اگر چارچوب‌بندی متصلب نای در زمینه قدرت نرم را بپذیریم آن‌گاه نفوذ جمهوری اسلامی ایران را به خوبی نمی‌توان توضیح داد. حتی برخی اختلاف‌نظرهای ایران با برخی همسایگان به خاطر همین اشتراکات فرهنگی و گاه‌آ تاریخی است. این پژوهش سعی دارد با فرارفتن از چارچوب مفهومی نای، مولفه‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران را در وادی دیگری جستجو نماید. به نظر می‌رسد با فرارفتن از دیدگاه جریان اصلی درباره قدرت نرم بتوانیم به چارچوب مفهومی برسیم که قابلیت تبیین بهتری به دست می‌دهد. از این‌رو، پژوهش حاضر شناسایی این مولفه‌ها را در دستور کار خود قرار داده و برای احصاء آنها، به تحلیل محتوای دیدگاه‌های رهبران نظام پرداخته است.

پژوهش حاضر بر آن است که ماهیت و جنس مولفه‌های شکل‌دهنده به نظریه جوزف نای، مادی، سکولار و این‌جهانی است. به دیگر معنا، همه عناصر و ابزارهایی که نای آنها را برای جذب و تسخیر اذهان و قلوب مخاطبان مهم می‌پندارد از جنس ابزارهای دنیوی، مادی و فیزیکی

1. Sharp Power

از این اصطلاح با نام قدرت زیرکانه هم یاد شده است.

هستند. تأکید بر مولفه‌هایی چون فیلم‌های هالیوودی، سبک زندگی آمریکایی، ارزش‌های لیبرال دموکراسی، مدیریت دانش و پیش‌رو بودن دانشگاه‌های آمریکایی و به‌عنوان ریشه‌های قدرت نرم آمریکایی همگی نشان از این جهانی و فیزیکی و مادی بودن آن‌ها دارد. اگر چنین مواردی را پایه و اساس قدرت نرم بدانیم، سخت بتوان نفوذ و قدرت تعیین‌کنندگی ایران در معادلات منطقه‌ای را توضیح داد. به‌نظر می‌رسد راز و ریشه نفوذ ایران و قدرت آن در برخی کشورهای منطقه و فرامنطقه در فراسوی این مفهوم‌بندی متصلب و این جهانی‌نای باشد.

در این نوشتار تلاش خواهد شد مفهوم‌بندی متفاوتی از قدرت و نفوذ ایران در منطقه به‌دست دهیم. با توجه به اینکه جمهوری اسلامی ایران از نظر مسائل اقتصادی از ابتدای انقلاب اسلامی تحت شدیدترین فشارها قرار داشته، با توجه به حساسیت برخی کشورها به مولفه‌های غیرعربی قدرت ایران و بر اساس مطالعات پابلوت و یافته‌های پژوهش‌های پیشین، این پژوهش بر آن است که آن‌چه ایران را در افزایش قدرت و نفوذ خود در منطقه یاری‌گر بوده، قدرت انکارهای آن بوده است. این پژوهش ضمن طرح یک مفهوم‌بندی جدید، مدعی است که این مفهوم تبیین بهتری از روابط ایران با ملت‌های منطقه به‌دست می‌دهد. در ادامه تلاش خواهد شد ابعاد مهم این قدرت واکاوی شود.

اهداف و سوال اصلی پژوهش

هدف اصلی از این پژوهش، یافتن چارچوب مفهومی جدیدی برای تبیین قدرت نرم و نفوذ منطقه‌ای ایران است. از این رو تلاش خواهد شد به این پرسش پاسخ داده شود که مولفه‌های جهان‌بینی ایرانی - اسلامی در اندیشه رهبران جمهوری اسلامی ایران کدام‌ها هستند و این مولفه‌ها چه چارچوب مفهومی جدیدی برای فهم قدرت و نفوذ منطقه‌ای ایران به‌دست می‌دهند؟

۱. مروری بر پیشینه پژوهش

در سال‌های گذشته پژوهش‌های زیادی در زمینه قدرت نرم و بعدهای گوناگون آن انجام شده است. این پژوهش‌ها هم در زمینه بحث‌های نظری و هم بحث‌های مصداقی توانسته‌اند ادبیات

به نسبت خوب و پرباری در این زمینه به وجود بیاورند. اما در زمینه قدرت انگاره‌ای به شکل مستقل پژوهش خاصی شکل نگرفته و همین امر هم نوآوری این پژوهش را نشان می‌دهد. نزدیک‌ترین ادبیات موجود به قدرت انگاره‌ای، قدرت نرم است که با توجه به حجیم بودن شمار پژوهش‌های موجود در این حوزه، در این بخش صرفاً به برخی از مرتبط‌ترین و مهم‌ترین آنها اشاره می‌کنیم:

ذوالفقاری و همکاران (۱۳۹۲) در کتاب قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران مولفه‌هایی چون صدور فرهنگی انقلاب، سبک‌های زندگی رشد محور اسلامی و گسترش فرهنگ عفاف و حجاب و قدرت فرهنگی را از مولفه‌های قدرت نرم ایران دانسته‌اند. هادی شجاعی (۱۳۹۸) در کتاب منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در عرصه روابط بین الملل، ضمن بررسی مفهوم‌شناختی مقوله قدرت نرم در دوران مختلف مولفه‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران را برشمرده است.

جواد یوسفی (۱۳۹۱) در کتاب قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران مطالعه موردی فلسطین، تلاش نموده ضمن احصاء منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، تأثیرگذاری آن در تحولات مربوط به فلسطین را در فاصله سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۷ تبیین نماید. حسین پورا احمدی (۱۳۸۹) ضمن بررسی مفهوم‌شناختی قدرت نرم و جایگاه آن در نظریه‌های قدرت در روابط بین‌الملل، به نقش انقلاب ارتباطاتی اطلاعاتی در عرصه قدرت نرم اشاراتی دارد. در ادامه مواردی چون مشروعیت سیاسی، رهبری مقتدر، انسجام اجتماعی و همگرایی درونی، تاریخ تمدن ایران، نیروی انسانی و موقعیت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ایران به عنوان منابع قدرت نرم ایران بررسی می‌شوند. مجید عباسی و یوسف سیفی (۱۳۹۶) در کتابی با عنوان قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران و بیداری اسلامی به بررسی موردی نقش و جایگاه قدرت نرم انقلاب اسلامی در تحولات موسوم به بیداری اسلامی در منطقه خاورمیانه پرداخته‌اند.

بیکمی و خرمشاد (۱۳۸۸) در کتاب قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی لبنان)، تلاش کرده‌اند ضمن بازخوانی قدرت نرم در چارچوب جمهوری اسلامی، نسبت به تحلیل موردی منابع قدرت نرم ایران در عمل نیز نگاهی بیندازند. افتخاری و کمالی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان ساختار قدرت نرم درگفتمان اسلامی، مدعی هستند که انگاره «قدرت نرم» در گفتمان غربی تک‌بعدی و ناظر بر وجه مادی انسان است و لذا میان قدرت و اخلاق تفکیک قائل

شده و از درک سایر منابع قدرت عاجز می‌باشد. سعیدی و مقدم‌فر (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، مهم‌ترین منابع قدرت نرم آن را زبان و ادبیات فارسی، رسوم و آیین‌ها، هنرها، آثار باستانی، نفوذ مرجعیت شیعه، فرهنگ شهادت و فرهنگ انتظار، الگوی اسلام سیاسی، ارزش استقلال و مقاومت، حمایت از مظلومان و مستضعفان، ضدیت با نظام سلطه، حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش و اقدامات بشردوستانه دانسته‌اند.

جعفری، تویسرکانی و هرسیج (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان ژئوپلیتیک قدرت نرم ایران، مدعی هستند که جمهوری اسلامی ایران بیشترین کاربرد مولفه‌های قدرت نرم را در میان کشورهای اوراسیای مرکزی (۷۶/۲۸ درصد) و کمترین میزان (۳/۶۹ درصد) را در منطقه آمریکای لاتین داشته است. همچنین مشخص شد بالاترین میزان اعمال قدرت نرم ایران در مناطقی است که ساکنان آن بیشتر با زبان فارسی در ارتباط هستند. هیوا فیضی و بابک طالبی (۲۰۱۲) نیز معتقدند ایران یکی از پیش‌روان استفاده از قدرت نرم بوده و به شدت از دیپلماسی فرهنگی در منطقه استفاده کرده و خواهد کرد. ادوارد وستیج (۲۰۱۴) به بررسی جایگاه دیپلماسی فرهنگی در سیاست خارجی ایران پرداخته و مدعی است ایران با بهره‌گیری مناسب از این مقوله توانسته قدرت نرم و وجهه بین‌المللی خود را در تقویت نموده و بهبود بخشد.

جعفری پناه و پورا احمدی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان قدرت نرم از دیدگاه اسلام و کاربرد مولفه‌های آن در جمهوری اسلامی ایران، مدعی هستند که مؤلفه‌های قدرت نرم آن گونه که در اسلام مطرح می‌باشد متفاوت از آن چیزی است که در مفهوم‌سازی اولیه از این قدرت ارائه شده است. علت این تفاوت در نوع نگاه به قدرت، انسان، اخلاق و خدا است. از نظر ایشان، منابع قدرت نرم اسلامی بر ارزش‌هایی چون شهادت‌طلبی، معنویت‌گرایی، عدالت‌باوری و استقلال‌طلبی استوار است. عیوضی و همکاران (۱۳۹۵) نیز مدعی هستند قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران با تأثیرگذاری بر ساختار سیاسی و انسجام‌بخشی جریان‌های سیاسی شیعه منطقه، سبب رشد و تقویت این جریان‌ها شده است.

۱-۱: تمایز و نوآوری پژوهش حاضر:

همان‌طور که پیشتر نیز گفته شد، در زمینه مفهوم قدرت انگاره‌ای پژوهش مستقلی انجام نشده و پژوهش‌های مشابه نیز ذیل عنوان قدرت نرم صورت گرفته است. از طرف دیگر، در این

پژوهش ضمن فرارفتن از نظریه جوزف نای، از یک چارچوب مفهومی ایرانی-اسلامی برای صورت‌بندی و پیش‌برد پژوهش یاری خواهیم جست. هم‌چنین با استفاده از روش پژوهش تحلیل محتوای کیفی، به بررسی نقش و جایگاه این مفهوم‌بندی در اندیشه رهبران جمهوری اسلامی خواهیم پرداخت. چیزی که خیلی در پژوهش‌های انجام‌شده، شاهد آن نیستیم. طرح یک مفهوم‌بندی جدید از قدرت، بهره‌گیری از یک چارچوب مفهومی ایرانی-اسلامی و راهبردی پژوهش بر اساس یک روش پژوهشی متفاوت، نوآور بودن این پژوهش را نشان می‌دهند.

۲. مدل نظری:

یک مدل نظری در بردارنده مفاهیم و ایده‌هایی است که به پدیده خاصی مربوط می‌شوند. ویلر «مدل نظری» را چنین تعریف می‌کند: «مفهوم‌سازی درباره گروهی از پدیده‌ها که بر اساس منطق بنیادینی بر ساخته می‌شوند و قصد نهایی این است که مفاهیم، روابط و گزاره‌ها مجهز به سیستمی صوری شوند که اگر معتبر باشد به یک نظریه بدل می‌شود». (بلیکی، ۱۳۸۴: ۲۲۴-۲۲۰) یک مدل نظری حاوی یک منطق بنیادی هم هست. منطق بنیادی دیدگاهی است درباره یک پدیده، راهی برای نگریستن به جهان اجتماعی. با این مقدمه و با در نظر گرفتن اینکه موضوع مورد تحقیق در این پژوهش موضوعی است که بیشتر به دنبال اکتشاف است و در پی ارائه نگاه و ایده جدید، از این‌رو، برای واکاوی مفهوم قدرت انگاره‌ای و عناصر و دقایق آن در اندیشه رهبران ایرانی، باید به جهان‌بینی و مولفه‌های شکل‌دهنده آن بپردازیم و سپس این مولفه‌ها را در اندیشه رهبران پی بگیریم. برای بررسی جهان‌بینی رهبران جمهوری اسلامی، نیاز به یک دستگاه نظری داریم که آن را از اندیشه‌های استاد شهید مرتضی مطهری وام گرفته‌ایم.

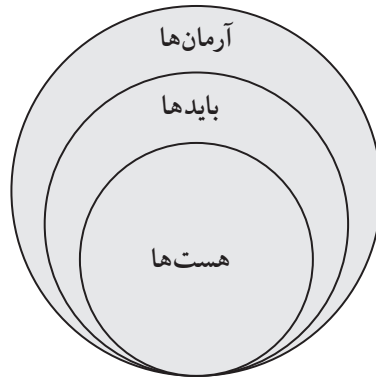
۱-۲: جهان‌بینی از نظر استاد مطهری

جهان‌بینی و هستی‌شناسی از مهمترین شاخص‌های شناخت یک جریان فکری یا مکتب اندیشه‌گی است. جهان‌بینی عبارتست از نگرش انسان به هستی و توجیه و تبیین آن در رابطه با انسان. به عبارت دیگر دید کلی که انسان از جهان هستی دارد و بر اساس آن به تعبیر و تفسیر آن می‌پردازد، جهان‌بینی نامیده می‌شود و به طور کلی برداشت کلی انسان از جهان هستی را جهان‌بینی او می‌گویند. (دائرة المعارف طهور، مدخل جهان‌بینی)

استاد شهید، مرتضی مطهری بر آن هستند که جهان بینی نه تنها پایه و اساس جریان های فکری و فلسفی را شکل می دهد بلکه نگاه انسان به هستی، زندگی و اهمیت آن را نیز جهت می دهد. علاوه بر این، قدرت تبیینی و اجرایی مکاتب فکری نیز به این مهم بستگی دارد. (مطهری، ۱۳۷۸: ۳۵۹). از نظر استاد مطهری، نوع برداشت و طرز تفکری که یک مکتب درباره جهان و هستی عرضه می دارد اصطلاحاً جهان بینی نامیده می شود. (مطهری، ۱۳۸۶: ۷)

ایشان معتقدند که جهان بینی به معنی جهان شناسی است و به مسئله شناخت مربوط می شود. شناخت از مختصات انسان است، برتری انسان از سایر جانداران در شناخت جهان یعنی نوعی بینش عمق درباره جهان است. (مطهری، ۱۳۸۶: ۸) آنچه که از دیدگاه آیت الله شهید مطهری در زمینه جهان بینی می توان استنباط کرد این است که جهان بینی دیدی نسبت به هست ها یا جهان هستی می دهد، انسان را از بایدها (واقعیت ها) آگاه می سازد و او را به دنبال کردن آرمان ها تشویق می کند. در این جهان بینی، انسان موجودی خلاق و عقلانی است که با شناخت هست ها و واقعیت ها مسئولیت کنش های خود را عهده دار شده و انگیزه و شوق رسیدن به جهان ایده آل خود را داشته و در این راه نیز تلاش می کند (مطهری، ۱۳۸۶: ۱۵-۸). ترکیب این مولفه ها در قالب جهان بینی در شکل زیر دیده می شود:

شکل ۱: مولفه های شکل دهنده به یک جهان بینی از نظر آیت الله مطهری

در این پژوهش از این مدل نظری یاری گرفته خواهد شد و آن را در ارتباط با جهان بینی رهبران ایران مورد استفاده قرار خواهیم داد.

۳. روش پژوهش

در این پژوهش به دنبال آن هستیم که جهان‌بینی رهبران ایرانی را مورد مطالعه و بررسی قرار دهیم. برای دستیابی به نتایج موثق، باید اندیشه و افکار آنها مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. اندیشه و آراء این رهبران به بهترین شکل در آثار مکتوب و یا در سخنرانی‌ها و اظهارات آنان متجلی می‌گردد. بنابراین باید روشی برای مطالعه این آثار انتخاب می‌شد که بتواند به داده‌هایی عینی، نظام‌مند و قابل تعمیم دست یابد. روش تحلیل محتوای کیفی از آن‌رو برای این هدف برگزیده شد که می‌تواند در رسیدن به این نتایج ما را یاری نماید. از طرف دیگر، بر اساس این روش می‌توان علاوه بر دریافت معانی و مفاهیم آشکار در پیام و اندیشه این نخبگان، به مفاهیم و معانی نهان و بافتارمند در دیدگاه آنان نیز پی برد.

روش تحلیل محتوای کیفی این مزیت را دارد که هر مرحله از انجام آن بر اساس قواعد خاص و علمی انجام می‌شود. از طرف دیگر، پژوهش را نظام‌مند نموده و باعث می‌شود که پژوهش صرفاً به دنبال جمع‌آوری تأییدات نظری برای فرضیات پژوهشگر نباشد. بنابراین می‌تواند ما را در رسیدن به نتایج بهتر و فهم بهتر از نگرش رهبران ایران یاری نماید. تحلیل محتوای کیفی به فراسویی از کلمات یا محتوای عینی متون می‌رود و تم‌ها یا الگوهایی را که آشکار یا پنهان هستند به صورت محتوای آشکار می‌آزماید. روش پژوهش در این مقاله، روش تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار است که جزئیات آن در ادامه می‌آید:

۳-۱. جامعه آماری

بررسی اندیشه‌های رهبران عالی نظام جمهوری اسلامی یعنی آیت‌الله خمینی و آیت‌الله خامنه‌ای.

۳-۲. جامعه‌ی نمونه و واحد تحلیل

با توجه به رجوع مستقیم به دیدگاه‌ها و سخنرانی‌های نخبگان مذکور، نیازی به داشتن جامعه نمونه گسترده و زیاد برای دریافت آراء و اندیشه آنان نیستیم و با توجه به محدودیت فضای بحث در این تحقیق، به حداقل جامعه نمونه اکتفا خواهیم کرد. واحد تحلیل در این پژوهش، موضوع می‌باشد.

۴. هست‌های جهان‌بینی ایرانی - اسلامی

توجه به مولفه‌های غیرمادی بخشی مهم و لاینفک از تاریخ و سنت اندیشه‌گی ایرانیان به شمار می‌آید. منظور از معناگرایی، توجه به عناصر و مقوله‌های غیرمادی است که به تعبیری می‌توان آن را ترکیب عناصر و ارزشهای کیهانی در اندیشه ایرانی نام برد. معناگرایی ایرانی قدمتی هم‌پا با تاریخ دیرپای آن دارد. ایرانیان همواره دارای دیدگاه ویژه‌ای نسبت به جهان، نظم هستی، آفریدگار آن، انسان، جایگاه و وظیفه او در جهان، هدف از آفرینش و... دارند و بنابراین توجه آنها به این مولفه‌های غیرمادی، ناشی از همین دیدگاه‌هاست و بنابراین ارزشها و مقولانی نه این جهانی بلکه کیهانی هستند که سعادت دنیوی و اخروی انسانها نیز در گرو توجه به آنهاست. مولفه‌هایی چون اعتقاد به وجود خدا، عادلانه بودن نظم هستی، وجود نیروهای خیر و شر، سیاسی بودن دین و اصالت اخلاق نگاه معنامحور ایرانیان به جهان و نظم جهانی را شکل می‌دهند که در ادامه مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

۴-۱. باور به وجود خدای یکتا

امام خمینی رهبری انقلابی را بر عهده داشتند که هدف آن، تشکیل حکومتی الهی، برخاسته از دستورات خداوندی و به دنبال اجرای احکام و اصول اسلامی بود. از همین رو کاملاً مشخص است که باور به خداوند و یاری و الطاف او مهمترین نقش را در شکل‌گیری انقلاب و جمهوری اسلامی در ایران داشته است. کلمه خدا، مترادفات و مشتقات آن بیش از ۱۰ هزار بار در صحیفه امام تکرار شده‌اند که نشان از تأکید امام خمینی به اهمیت خداباوری در تداوم پیروزی‌های انقلاب و اسلام دارد.

۴-۱-۱: رمزگذاری

کد	اندیشه‌های امام خمینی
۱-۱: حکومت اسلامی باید مورد رضایت مردم باشد.	۱. «ما هم که حکومت اسلامی می‌گوییم، می‌خواهیم یک حکومتی باشد که هم دلخواه ملت باشد، و هم حکومتی باشد که خدای تبارک و تعالی نسبت به او گاهی بگوید که اینهایی که با تو بیعت کردند با خدا بیعت کردند... حکومت حکومت الهی باشد.
۱-۲: حکومت اسلامی باید مورد رضایت خداوند باشد.	... آرزوی ما این است که یک همچو حکومتی سر کار بیاید که تخلف از قانون الهی نکند.» (صحیفه امام، ۱۳۸۳، ج ۴: ۴۶۱)
۱-۳: بیعت با حکومت اسلامی به مثابه بیعت با خداوند است.	
۱-۴: حکومت باید حکومت الهی باشد.	
۱-۵: حکومت نباید از قوانین الهی سرپیچی کند.	

کد	اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای
۲-۱. باید همواره به یاد خدا بود.	۲. با خدا باشید؛ دل به خدا بسپارید؛ توکلتان را به خدای متعال از دست ندهید؛ به نیروی عظیمی که خدای متعال در دل شما، در ذهن شما، در اراده‌ی شما، در وجود شما و در جسم شما به ودیعه قرار داده است، باور و ایمان بیاورید و بدانید با این نیرو می‌توانید کوه‌های عظیم را جابه‌جا کنید. (خامنه‌ای، ۱۳۸۴)
۲-۲. باید همواره به خدا توکل داشت.	
۲-۳. به نیروی خدادادی درون باید توجه داشت.	
۲-۴. عزم و اراده و توکل به خدا قادر به انجام هرکاری است.	

۲-۱-۴. رمزگشایی

از دید امام خمینی، رمز پیروزی مردم ایران در انقلاب اسلامی، اعتقاد به خداوند و ایمان به رسول او و وحدت کلمه بود. ایشان از دیگر ملل مسلمان می‌خواهند که برای رسیدن به پیروزی در مبارزات خود این رمز پیروزی را در دستور کار خود قرار دهند (صحیفه امام، ج ۷: ۱۸۷).

بنیانگذار جمهوری اسلامی، با اطمینان از قدرت لایزال خداوندی و توکل مردم ایران به این قدرت بر این اعتقاد هستند که قدرت‌های بزرگی که در مقابل انقلاب اسلامی ایران صف‌آرایی کرده‌اند قادر نیستند ضربه‌ای به آن بزنند چرا که خدا پشتیبان این انقلاب و نظام است و دیگر نباید نگرانی از قدرت ابرقدرتها داشت. (صحیفه امام، ج ۹: ۲۸).

به عنوان رهبر جمهوری اسلامی، آیت‌الله خامنه‌ای نیز بر این اعتقاد هستند که صاحب اصلی قدرت و حکمت خداوند متعال می‌باشد و از این رو باید تمام نیتات و رفتار مردم و مسئولین جمهوری اسلامی خالص و در راه رضای او باشد. از منظر ایشان تنها در سایه توکل و خالص کردن نیت برای خداوند است که می‌توان انتظار نصرت الهی را نیز داشت.

۲-۴. اصالت اخلاق

امام خمینی (ره) در مسئولیت رهبری و زمامداری به گونه‌ای جامع و همه‌سویه به نقش اخلاق در سیاست و جامعه توجه نموده‌اند. کلمه اخلاق و مشتقات آن حدود ۶۰۰ بار در صحیفه امام تکرار شده‌اند که نشان از اهمیت و جایگاه والای آن در اندیشه ایشان دارد.

۱-۲-۴. رمزگذاری

کد	اندیشه‌های امام خمینی
۱-۱: اسلام با داشتن اخلاق و آداب اسلامی میسر می‌شود.	۱. « صدور اسلام به این است که اخلاق اسلامی، آداب اسلامی، اعمال اسلامی آنجا طوری باشد که مردم توجه به آن بکنند. (صحیفه امام، ۱۳۸۳، ج ۱۳: ۴۸۶)
۲-۱: آداب و احکام اسلامی را باید نشر داد.	

۲-۱: هیچ دولتی مثل دولت اسلامی پای بند اخلاق نیست.	۲. «در هیچ رژیمی و در هیچ دولتی آن طوری که در دولت اسلام و در رژیم اسلامی پایبند اخلاق و پایبند ارزشهای انسانی است، نخواهد بود. ادعاها زیاد است.» (صحیفه امام، ۱۳۸۳، ج ۱۴: ۶۵).
۳-۱: هدف در جامعه اسلامی، حاکم شدن ارزشهای اخلاقی اسلامی است.	۳. هدف اصلی این است که انسانها متخلق به اخلاق الله بشوند. تخلق به اخلاق الله، مقدمه برای یک کار دیگر نیست؛ کارهای دیگر، مقدمه برای تخلق به اخلاق الله است. عدل، مقدمه‌ی تخلق به اخلاق الله و نورانی شدن انسانهاست. حکومت اسلامی و حاکمیت پیامبران، برای همین است. (خامنه‌ای، ۱۳۷۰)
۲-۲: پای بندی دولت‌های غربی به اخلاقیات در حد حرف و ظاهر است.	
۳-۲: همه اهداف دیگر مقدمه‌ای برای جاری شدن ارزشهای اخلاقی اسلامی در جامعه است.	
۳-۳: حکومت اسلامی و پیامبران برای حاکم کردن ارزشهای اخلاقی آمده‌اند.	

۲-۲-۴. رمزگشایی

امام خمینی، تهذیب نفس و توسل جستن به ارزشهای آسمانی و اخلاقی را یگانه راه دست یافتن به معرفت الهی و حصول وحدت در بین مسلمانان عنوان می‌کنند. اهمیت اصول اخلاق در منظر امام خمینی آنقدر بالاست که ایشان راه صدور انقلاب و اسلام را از طریق صدور اصول اخلاقی اسلامی دانسته و می‌فرمایند که برای صدور انقلاب باید ارزشهای اخلاقی و اسلامی خود را به عنوان الگویی برای دیگر ملل ارائه دهیم.

آیت الله خامنه‌ای، اخلاق اسلامی را اساس و محور جامعه اسلامی می‌دانند که همه امور و اعمال دیگر مقدمه‌ای برای رسیدن به این محور و اساس هستند. ایشان پای بندی به اخلاق اسلامی را برای مردم جامعه اسلامی ضرورتی می‌پندارند که تخطئی از آن به معنای انحراف از مسیر الهی و خط امام خمینی می‌باشد.

۳-۴. سیاسی بودن دین

با توجه به اینکه ایرانیان در اغلب مقاطع تاریخی دارای اعتقادات دینی راسخی بوده و یکتاپرست بودند از این رو بدیهی به نظر می‌رسد که دین نقش اساسی در سیاست ایفا نماید.

۴-۳-۱. رمزگذاری

کد	اندیشه های امام خمینی
۱-۱. اسلام به همه ابعاد سیاست توجه دارد.	۱. والله اسلام تمامش سیاست است. (صحیفه امام، ۱۳۸۳، ج ۱: ۲۷۰)
۲-۱. اسلام بیش از آنکه دینی معنوی باشد دینی سیاسی است.	۲. اسلام دین سیاست است قبل از اینکه دین معنویات باشد. (صحیفه امام، ۱۳۸۳، ج ۶: ۴۶۸)

۳-۱. در اسلام، دین و دولت یکی است و از هم جدا نیستند.	۳. اگر ما مسلمانیم، دین و دولت به یکدیگر آمیخته است؛ نه مثل دو چیزی که به هم وصل شده باشند. دین و دولت یک چیز است.
۳-۲. سرچشمه دین و دولت در اسلام یکی است.	در اسلام دین و دولت از یک منبع و یک منشأ سرچشمه می‌گیرد و آن، وحی الهی است. قرآن و اسلام، این است. (خامنه‌ای، ۱۳۸۵)
۳-۳. وحی الهی منبع مشترک دین و دولت در اسلام است.	

۲-۳-۴. رمزگشایی

امام خمینی به شدت ایده جدایی دین از سیاست را رد کرده و بر آن بودند که اسلام نه تنها برای احکام دینی مقرراتی وضع کرده بلکه برای زندگی روزمره، حکومت‌داری و شیوه حکمرانی نیز مقررات خاص خود را دارد. از دید ایشان، اسلام بیش از آنکه دارای احکام عقیدتی باشد دارای احکام و ضوابط سیاسی است و به رابطه میان حاکم و ملت، حاکم با حاکمان دیگر بلاد نیز نظر دارد و سعی در تنظیم آنها دارد.

آیت‌الله خامنه‌ای هم، ایده جدایی دین از سیاست را به شدت رد کرده و مطرح شدن آن را نتیجه توطئه دشمنانی می‌داند که از برقراری حکومت دینی مخصوصاً در ایران به شدت متضرر شده‌اند. ایشان منبع دیانت و سیاست در اسلام را وحی الهی و قرآن دانسته و معتقدند که اگر دین از سیاست در اسلام جدا بود؛ قرآن همه احکام و مسائل سیاسی را به خدا و اسلام مرتبط نمی‌ساخت.

۴-۴. باور به آموزه ثنویت حق و باطل

وجود نیروهای، خیر و شر و یا حق و باطل و تقابل ابدی آنها عنصری تقریباً مانا در جهان‌بینی ایرانی-اسلامی بوده و از دوران باستان تاکنون در قالب‌های مختلف بازتولید شده است. این عنصر در دوران پس از انقلاب اسلامی نقش بسیار پررنگ‌تری در سیاست خارجی ایران به خود گرفته است.

۱-۴-۴. رمزگذاری

جدول کد	اندیشه‌های امام خمینی (ره)
۱-۱: قیام مردم ایران قیام حق علیه باطل بود.	۱. «این قیام قیام حق بود، قیام حق بر باطل بود، قیام الوهیت بر طاغوت بود، قیام انسانیت بر توحش بود، قیام تمدن بر بربریت بود. (صحیفه امام، ۱۳۸۳، ج ۷: ۶)
۱-۲: قیام مردم ایران قیامی الهی بر علیه طاغوت بود.	
۱-۳: قیام مردم ایران قیام انسانیت بر علیه وحشی‌گری بود.	
۱-۴: قیام مردم ایران قیام تمدن بر علیه وحشی‌گری بود.	
۱-۵: پیروزی جبهه حق بر باطل با یاری خدا میسر شده است.	

۲-۱. پیروزی نهایی از آن حق است.	۲. آن چیزی که در قانون الهی است، این است که در نهایت، حق پیروز خواهد شد؛ در نهایت، باطل سرنگون خواهد شد. (خامنه‌ای، ۱۳۷۰)
۲-۲. باطل نابودشدنی است.	

۲-۴-۴. رمزگشایی

تقابل حق و باطل از مفاهیم کلیدی در اندیشه سیاسی امام خمینی به شمار می‌روند. از منظر امام خمینی ایران در شرایط کنونی، رهبری جبهه حق را برعهده داشته و از یاری خداوند نیز بهره‌مند است. چرا که قیام مردم ایران قیام در راه خدا و حق است و از این رو خدا و اسلام پشتیبان ایرانیان است. (صحیفه امام، ۱۳۸۳، ج ۹: ۴۱۳) کلمه حق ۲۱۴۵ بار و کلمه باطل و مشتقات آن حدود ۳۵۰ بار در صحیفه امام تکرار شده‌اند و یکی از پرتکرارترین واژه‌های کلیدی صحیفه به شمار می‌روند. آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر جمهوری اسلامی به مثابه امام خمینی، بر تقابل دائمی و مانای حق و باطل در این دنیا تأکید دارند. ایشان ایران را نماد جبهه حق می‌دانند که ادامه دهنده راه انبیا در مبارزه بر علیه جبهه شیطنی است.

۵. آرمان‌های جهان‌بینی ایرانی-اسلامی

آرمان‌خواهی از عناصر اصلی در اندیشه سیاسی اسلامی- ایرانی محسوب می‌شود. انقلابیون ایرانی با اعتقادات خاص خویش به خداوند و مبانی اسلامی در پی در انداختن نظم نوین برای رسیدن به آرمان‌شهر خود بودند. از این رو آرمان‌خواهی در جهان‌بینی و نظام فکری آنان از جایگاه بالایی برخوردار است. ایرانیان انقلابی دارای چندین آرمان بوده‌اند که از آن جمله می‌توان به این موارد اشاره داشت: رهبری الهی، نظم سیاسی عادلانه، ایده‌جان‌بینی خدا و پیروزی نهایی حق بر باطل. در ادامه به بررسی و تحلیل محتوای اندیشه‌های نخبگان منتخب در ارتباط با مولفه‌هایی خواهیم پرداخت که به بحث قدرت نرم ایران ارتباط پیدا می‌کنند. مقوله جان‌بینی خدا در این زمینه خیلی آثار چشم‌گیری نداشت و بنابراین از تحلیل کنار گذاشته شد و پیروزی نهایی حق بر باطل نیز در بخش پیشین بررسی شد و از تکرار آن دوری خواهیم گزید.

۵-۱. رهبری الهی

با وقوع انقلاب اسلامی در ایران، نظام جمهوری اسلامی جای سلطنت را گرفت. امام خمینی رهبری این نظام را برعهده گرفته و آن را به پیش بردند. از منظر ایشان، نظام اسلامی باید توسط

فقیه واجد شرایط خاص هدایت شود تا جامعه از مسیر اسلامی خارج نشود و به سرمنزل مقصود رهنمون گردد.

۱-۱-۵. رمزگذاری

کد	اندیشه های امام خمینی
۱-۱: نفی ولایت فقیه به مثابه نفی ائمه است. ۱-۲: نفی ولایت فقیه به مثابه نفی اسلام است. ۱-۳: تبعیت از ولایت فقیه به مثابه تبعیت از اسلام، قرآن و پیامبر است.	۱. «نگویید ما ولایت فقیه را قبول داریم، لکن با ولایت فقیه اسلام تباه می‌شود! این معنایش تکذیب ائمه است؛ تکذیب اسلام است و شما مَنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُ این حرف را می‌زنید. تبعیت بکنید از اسلام، تبعیت بکنید از قرآن کریم، تبعیت بکنید از پیغمبر اسلام، مخالفت نکنید اینقدر.» (صحیفه امام، ۱۳۸۳، ج ۱۰: ۵۹)

۱-۲-۵. رمزگشایی

امام خمینی معتقدند که ولایت فقیه آن‌چنان دارای جایگاه رفیعی است که عدم پذیرش آن به مثابه عدم پذیرش ولایت پیامبران و ائمه است. ایشان ولایت فقیه را هم‌شان ولایت پیامبر دانسته و معتقدند که این ولایت نه تنها دیکتاتوری نیست بلکه از سوی خداوند برای جلوگیری از دیکتاتوری ایجاد شده است. در اندیشه امام خمینی، ولی فقیه از جانب اسلام، خدا و ائمه نیز مورد تأیید می‌باشد. فلذا حکومت ولی فقیه، بهترین و آرمانی‌ترین نوع حکومت در جامعه اسلامی است که از سوی خداوند نیز مورد تأیید و عنایت است. آیت‌الله خامنه‌ای نیز همین دیدگاه را در زمینه ولایت فقیه دارند.

۲-۵. نظم عادلانه

عدالت‌جویی در نهاد همه انسان‌ها وجود دارد. این خصیصه در بین ایرانیان قدری پررنگ‌تر است و دلیل آن نیز این امر است که ایرانیان در اغلب مقاطع تاریخ انسانهایی یکتاپرست بوده و به قدرت و عدالت خداوند ایمان داشته‌اند. همین اعتقاد توحیدی باعث شده است که ایرانیان همیشه عدالت‌خواه، عدالت‌جوی و در پی عدالت‌گستری باشند.

۱-۲-۵. رمزگذاری

جدول کد	اندیشه های امام خمینی (ره)
۱-۱. خدا عادل است. ۱-۲. پیامبر عادل است.	۱. «اسلام خدایش عادل است، پیغمبرش هم عادل است و معصوم، امامش هم عادل و معصوم»

<p>۳-۱. امام عادل و معصوم است.</p> <p>۴-۱. قاضی در نظام اسلامی باید عادل باشد.</p> <p>۵-۱. فقیه در نظام اسلامی باید عادل باشد.</p> <p>۶-۱. امام جماعت و امام جمعه در نظام اسلامی باید عادل باشند.</p> <p>۷-۱. حاکم در نظام اسلامی باید عادل باشد.</p> <p>۸-۱. حاکمان محلی نیز در نظام اسلامی باید عادل باشند.</p> <p>۹-۱. بی عدالتی حاکمان موجب مفسده است.</p>	<p>است، قاضی اش هم معتبر است که عادل باشد، فقیهش هم معتبر است که عادل باشد، شاهد طلاقش هم معتبر است که عادل باشد، امام جماعتش هم معتبر است که عادل باشد، امام جمعه اش هم باید عادل باشد- از ذات مقدس کبریا گرفته تا آن آخر. زمامدار باید عادل باشد؛ وُلاتشان هم باید عادل باشند. این وُلاتی که در اسلام می فرستادند، والی هایی که می فرستادند به این طرف و آن طرف، امام جماعتشان هم بود، باید عادل باشد. اگر عادل نباشد، اگر عدالت در بین زمامداران نباشد، این مفاسدی است که دارید می بینید.» (صحیفه امام، ۱۳۸۳، ج ۳: ۳۰۴)</p>
<p>۱-۲: عدالت از جایگاه ویژه ای در انقلاب اسلامی برخوردار است.</p> <p>۲-۲: ارزش عدالت مطلق است و نسبی نیست.</p> <p>۳-۲: جمهوری اسلامی به دنبال عدالت حداکثری است.</p> <p>۴-۲: جمهوری اسلامی به دنبال ریشه کن کردن ظلم است.</p>	<p>۲. در انقلاب اسلامی ما به طور طبیعی عدالت جایگاه ممتازی داشت و دارد. عدالت یک ارزش مطلق است؛ یعنی هیچ جا نداریم که عدالت بد باشد.</p> <p>آن چیزی که ما نیاز داریم، آن چیزی که ما دنبالش هستیم، عدالت حداکثری است؛ نه صرفاً در یک حد قابل قبول؛ نه، ما دنبال عدالت حداکثری هستیم؛ ما میخواهیم ظلم در جامعه نباشد. (خامنه ای، ۱۳۹۰)</p>

۲-۲-۵. رمزگشایی

بر اساس دیدگاه امام خمینی، اصل و اساس حکومت اسلامی بر پایه عدالت است چرا که خدا، پیامبر و امام آن عادل هستند و نظام اسلامی هم باید هدف خود را برقراری نظام عدل و قسط قرار دهد و از این روست که حاکمان، دست اندرکاران و صاحب منصبان نظام اسلامی باید همه عادل باشند تا نظام در مسیر کمال و رشد خود قرار گیرد. در غیر این صورت، جامعه از مسیر الهی خود خارج شده و به تباهی و نیستی ره خواهد برد. واژه عدالت در حدود ۵۲۰ بار در صحیفه امام تکرار شده است که نشان از اهمیت آن در اندیشه امام خمینی دارد.

آیت الله خامنه ای، به عنوان جانشین امام خمینی و رهبر انقلاب نیز بر این اعتقادند که عدالت از آرمان های اصلی انقلاب اسلامی بوده و پس از آن نیز موتور محرکه و از آرمان مهم جمهوری اسلامی است. از منظر ایشان، جمهوری اسلامی باید به یک جامعه نمونه اسلامی تبدیل شود تا

بتواند برای دیگر ملل دیگر الگو گردد. برای نمونه شدن، این جامعه اسلامی نیاز دارد که در کنار پاسخ به رفاه مادی و معنوی مردم، در پی برقراری عدالت نیز باشد.

۶. بایدهای جهان‌بینی ایرانی - اسلامی

پیشتر گفته شد که بایدها نتیجه نگاه خاص ایرانیان به هست‌ها است. این نگاه، الگوی رفتاری خاصی را به ایرانیان تجویز می‌کند. از مولفه‌های برجسته این الگوهای رفتاری می‌توان به مواردی چون خردمحوری، قدرت‌یابی، بدبینی و بی‌اعتمادی، توان جنگجویی و تقابل، جهان‌گرایی و رهبری دیگران اشاره داشت. از بین این موارد، آن‌هایی که می‌توانند در تبیین قدرت نرم ایران موثر باشند در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۶-۱. خردمحوری

امام خمینی برای عقل و خرد در تصمیم‌گیریها و رفتارها جایگاه بسیار والایی متصور بودند و از آن به رسول باطنی یاد می‌کردند. البته عقلانیتی که امام خمینی بر آن تأکید داشتند متفاوت از عقلانیت ابزاری است که در دوران معاصر مطرح شده است.

۱-۱-۶: رمزگذاری

کد	اندیشه‌های امام خمینی
۱-۱. عقل باید راهبر و هدایتگر انسان باشد. ۱-۲. اسلام باید مقصد نهایی انسانها باشد. ۱-۳. باید در برابر دستورات اسلامی، سر تواضع فرود آورد. ۱-۴. عقل باید هدایتگر کنش آدمی باشد. ۱-۵. بر اساس تعقل اسلامی، مسلمانها باید متحد باشند. ۱-۶. بر اساس تعقل اسلامی، اتحاد مانع تجاوز دیگران به بلاد اسلامی است.	۱. «باید عقل را پیشوای خودتان قرار بدهید و اسلام را مقتدای خودتان قرار بدهید و در مقابل اسلام همه خاضع باشید و به حکم عقل عمل کنید و عقل و اسلام می‌گویند شما با هم متحد باشید و اگر متحد باشید هیچ کشوری به شما نمی‌تواند تعدی کند.» (صحیفه امام، ج ۱۵: ۴۵۳)
۲-۱. عقلانیت عامل دینداری افراد است. ۲-۲. عقل عامل بندگی انسان در برابر خداوند است. ۲-۳. عقل مانع افتادن انسان در دام جهل است.	۲. عقل است که انسان را به دین راهبرد می‌دهد، انسان را به دین می‌کشاند. عقل است که انسان را در مقابل خدا به عبودیت وادار می‌کند. عقل است که انسان را از اعمال سفیهانه و جهالت‌آمیز

و دل دادن به دنیا باز می‌دارد؛ عقل این است. لذا اول کار این است که تقویت نیروی عقل و خرد در جامعه انجام بگیرد؛ تکلیف ما هم این است. (خامنه‌ای، ۱۳۸۸)

۶-۱-۲. رمزگشایی

امام خمینی آن چنان برای عقل و تعقل جایگاه والایی قائل هستند که آن را راهبر و هدایتگر انسان به سمت کمال و ارزشهای معنوی می‌دانند که نبود آن حتماً سبب خسران، فساد و تباهی خواهد شد. از منظر ایشان، تمامی رفتار، کردار و گفتار آدمی باید منطبق بر عقل بوده و عقل نیز تابع احکام شرع باشد تا بدین طریق بتواند ره به کمال و سعادت بشری ببرد.

آیت‌الله خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی ایران معتقدند که اسلام نه تنها در برابر عقل و علم نیست بلکه عقل را از مهمترین وسیله‌ها و منابع دریافت احکام الهی و اسلامی می‌دانند. در دین اسلام، به مدد عقل است که می‌توان حقایق دعوت ائمه را دریافت و گام در راه آنان گذاشت. از این رو باید هرچه بیشتر تلاش کرد تا این قوه را در جامعه اسلامی تقویت نمود. ایشان بر این اعتقاد هستند که جمهوری اسلامی از همان آغاز شکل‌گیری خود بر عقلانیت تکیه داشته و آن را اساس و معیار رفتار خویش قرار داده است.

۶-۲. قدرت‌یابی

به فراخور اهمیت جنگاوری، رزم و مبارزه با دشمنان در دین اسلام، بر قدرت و افزایش قوا نیز بسیار تأکید شده است. اسلام از بدو شکل‌گیری خود با دشمنان زیادی روبرو بود و بنابراین برای رویارویی با این دشمنان، باید بر قوای خود می‌افزود و همواره آماده نبرد می‌بود. از همین روست که تأکید بر قدرت و افزایش قدرت در ایران اسلامی نیز بسیار پررنگ است، طوری که کلمه قدرت و مشتقات آن حدود ۵۰۰۰ بار در صحیفه امام تکرار شده‌اند. پ

۶-۲-۱. رمزگذاری

کد	اندیشه‌های امام خمینی
۱-۱. اسلام خواهان تسلط مسلمانان بر همه مقدرات عالم حکومت کنید. اسلام آن بود که شمشیر را کشید و تقریباً نصف دنیا یا بیشتر را گرفت؛ با شمشیر گرفت؛ این اسلام مرتجع است؟	جهان است.
۱-۲. اسلام به قدرت زور خود توانست بر نصف جهان مسلط شود.	جهان مسلط شود.

۱-۳. اسلام در برهه‌ای توانست اغلب کشورهای قدرتمند کنونی را به سلطه خود درآورد.	اسلام آن بود که این ممالکی که شما حالا تحت اسارت او هستید، تحت اسارت آورد. (صحیفه امام، ج: ۱، ۲۹۴)
۱-۲. ایران باید قدرتمندتر شود. ۲-۲. ضعیف بودن باعث می‌شود کشور مورد ظلم قرار گیرد. ۲-۳. ضعیف بودن باعث می‌شود کشور مورد توهین واقع شود. ۲-۴. کشور ضعیف مجبور به باج‌دهی است. ۲-۵. در این جهان مادی، اقویا ضعفارا مورد ظلم و زورگویی قرار می‌دهند.	۲. ملت ایران باید خود را قوی کند؛ ... اگر ملتی قوی نباشد و ضعیف باشد... به او زور می‌گویند؛ اگر ملتی قوی نباشد، باج‌گیران عالم از او باج می‌خواهند؛ اگر بتوانند به او اهانت می‌کنند؛ اگر بتوانند زیر پا او را لگد می‌کنند. طبیعت دنیایی که با افکار مادی اداره می‌شود، همین است؛ (خامنه‌ای، ۱۳۹۳)

۲-۲-۶. رمزگشایی

دیدگاه امام خمینی در مورد قدرت را می‌توان در چند مقوله کلی خلاصه کرد:

۱- منبع اصلی قدرت، خداوند متعال است. قدرت ایمان و معنویت بسیار والاتر و کارآمدتر

از قدرت مادی کشورهای قدرتمند دوران‌هاست (صحیفه امام، ج: ۱، ۲۹۴)

۲- هیچ قدرتی قادر به شکست یک ملت متحد و قیام آنها بر اساس ایمان نیست. (صحیفه

امام، ج: ۳، ۳۹۲)

۳- رمز قدرت‌مندی و شکست ناپذیری اتصال به قدرت لایزال خداوندی است. (صحیفه

امام، ج: ۵، ۱۶۸)

دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در مقوله قدرت نیز در چندین بخش قابل ارزیابی است:

۱- برای داشتن امنیت، رفاه و عزت در این جهان، ناگزیر از قدرتمندتر هستیم. ملت ایران و

نظامیان ایران باید خود را قدرتمندتر سازند. چرا که در نظام بین‌الملل کنونی، آن کسی

که ضعیف است خوار و ذلیل گشته و مورد ظلم و زورگویی واقع می‌شود.

۲- اقتدار ملی محدود به داشتن قدرت نظامی برتر نیست. اقتدار ملی دارای ابعاد متعدد

دیگری نیز هست از جمله: اقتدار علمی، اقتدار اقتصادی، اقتدار فرهنگی و اجتماعی.

(خامنه‌ای، ۱۳۹۳).

۳-۶. توان جنگندگی و تقابل

برخورداری از توانمندی مبارزه و جنگندگی از ویژگی‌هایی است که اسلام بر آن بسیار تأکید

دارد و پیروان خود را به تقویت نیرو و قوای جنگی تشویق می‌کند تا با دشمنان اسلام و خدا مبارزه نمایند. این روحیه مبارزه و جنگندگی بعد از وقوع انقلاب اسلامی و حتی مدتی پیش از آن تقویت شد.

۱-۳-۶. رمزگذاری

کد	اندیشه‌های امام خمینی
۱-۵: خدا ما را موظف به مبارزه با دشمنان اسلام نموده است.	۱- «خدای تبارک و تعالی ما را مکلف کرده ... که با اینها معارضه و مبارزه بکنیم. اگر يك وقتي هم دستمان برسد، دست به تفنگ می‌بریم و معارضه می‌کنیم. خودمان تفنگ به دشمنان می‌زنیم و معارضه با آنها می‌کنیم، هر وقت مقتضی بشود؛ ... در این اصل هیچ اشکالی برای ما نیست که ما کشته می‌دهیم.» (صحیفه امام، ج ۵: ۲۱)
۱-۸: باید در برابر تجاوز و زورگویی ظالمان آمادگی نظامی خود را حفظ کرد.	۸- هرچه در توان یک ملت است، باید آن را برای آمادگی در مقابل زورگویی و تجاوز و تحقیری که از سوی قدرتهای ظالم پیش می‌آید، به کار بگیرد. (خامنه‌ای، ۱۳۸۳)
۱-۹: دشمن مترصد هرگونه فرصتی برای ضربه زدن به ایران است.	۹- باید خودتان را آماده دفاع بکنید. باید بدانید که دشمن برای ضربه زدن، منتظر فرصت است. پس باید آماده بود. روزبه‌روز باید آمادگی‌تان را بیشتر کنید و آموزشها را پیش ببرید. (خامنه‌ای، ۱۳۶۹)
۲-۹: نیروهای نظامی باید هرلحظه آماده دفاع از کشور باشند.	

۲-۳-۶. رمزگشایی

امام خمینی همواره به مولفه توان مبارزه و تقابل بسیار اعتقاد داشته و آن را تنها راه رهایی از چنگال استبداد و استکبار می‌دانستند. از نظر ایشان، خود اسلام، مکتب مبارزه و مقاومت است و این اصول را سرلوحه برنامه خود قرار داده است تا اینکه حکومت عدل و داد در سراسر جهان برقرار شود. (صحیفه امام، ج ۴: ۵۳) امام خمینی مبارزه با دشمنان اسلام و خدا را تکلیف و وظیفه‌ای الهی دانسته و کشته شدن در این راه را نیز افتخار می‌دانند.

آیت‌الله خامنه‌ای نیز به تناسب اعتقاد زیادی که به توطئه دشمنان برای ساقط کردن نظام جمهوری اسلامی در ایران دارند، بر لزوم آمادگی قوای نظامی و قدرت رزمی آنها تأکید زیادی دارند. ایشان معتقدند که دشمنان مترصد آن هستند که از هر فرصت بوجود آمده برای ضربه زدن به ایران استفاده کنند. از همین رو نظامیان و ملت باید همواره در حال ارتقای آمادگی دفاعی خود باشند.

۷. یافته‌های پژوهش

آنچه از یافته‌های این پژوهش برمی‌آید این است که مولفه‌های معناگرایانه (انگاره‌ای) در جهان‌بینی رهبران ایرانی می‌توانند دلایل بسط نفوذ و قدرت معنوی ایران در میان دیگر ملل منطقه را تبیین کنند. این مولفه‌های معناگرایانه راهی به فراسوی چارچوب مفهومی غربی پیش‌روی ما می‌گشاید و می‌تواند به‌مثابه چراغ راهی به سوی آینده باشد. مقوله‌هایی چون باورمندی به وجود خدای یکتا، خردگرایی، باور به نبرد حق و باطل و پیروزی نهایی حق بر باطل، باور به لزوم قدرت‌یابی برای مقابله با استکبار، باور به رهبری الهی، عدالت‌گرایی، حمایت از مستضعفین و مظلومان، ... همه و همه به شکل‌گیری مفهومی کمک می‌کنند که در اینجا از آن به قدرت انگاره‌ای یا معنایی یاد می‌شود. این مفهوم، اولاً بر خلاف مفهوم‌بندی غربی، سکولار و این‌جهانی و فیزیکی نیست. دوم این‌که، بهتر و دقیق‌تر می‌تواند نفوذ و قدرت فزاینده ایران در میان ملل منطقه را تبیین کنند. سوم این‌که با تأکید هرچه بیشتر بر این مولفه‌ها و تبیین هرچه بیشتر آنها می‌توان بر تأثیرگذاری و کارآمدی آنها در آینده افزود.

نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های پژوهش‌های پیشین دریافتیم که مفهوم‌بندی رایج از قدرت نرم به سبک جوزف نای یا دیگر نظریه‌پردازان غربی نمی‌تواند دلایل موفقیت جمهوری اسلامی ایران در برقراری روابط بهینه با ملت‌های منطقه و بسط قدرت و نفوذ آن را تبیین کنند. تأکید عمده این نظریه‌ها بر ارزش‌ها و مولفه‌های این‌جهانی، مادی و سکولار است. این موارد نمی‌توانند نفوذ و قدرت ایران در میان مردم یمن، عراق، لبنان، سوریه، فلسطین، افغانستان و دیگر ملتها را توضیح دهند. اگر تعریف آنان از قدرت نرم را مبنا قرار دهیم باید شاهد روابط بسیار نزدیک و عمیق ایران با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز می‌بودیم که دارای اشتراکات تاریخی، زبانی، فرهنگی و دینی زیادی با آنها بوده هستیم. اما این اشتراکات نتوانسته‌اند پلی به سمت همگرایی درخور این کشورها ایجاد کنند و حتی در برخی موارد سبب واگرایی و تنش هم شده‌اند. از این‌رو در این پژوهش به دنبال مفهوم‌بندی دیگری از قدرت بودیم و برای یافتن مولفه‌های آن جهان‌بینی رهبران جمهوری اسلامی ایران را مورد کندوکاش قرار دادیم.

به‌منظور کاویدن ابعاد مختلف جهان‌بینی ایرانی - اسلامی رهبران جمهوری اسلامی ایران

از مدل نظری برگرفته از دیدگاه‌های آیت‌الله مطهری بهره گرفتیم و از روش تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار نیز به منظور کشف معانی و دقایق گفتمانی دیدگاه‌های آنان استفاده کردیم. بر اساس مدل نظری اشاره شده، مولفه‌های شکل‌دهنده به سه بعد هست‌ها، باید‌ها و آرمان‌ها در اندیشه رهبران ایران تحلیل، رمزگذاری و رمزگشایی شد. مولفه‌های شکل‌دهنده به هست‌های جهان‌بینی - ایرانی همگی مولفه‌های کیهانی، معنوی و انگاره‌ای هستند که به باید‌ها و آرمان‌های این جهان‌بینی نیز جهت می‌دهد. آن مولفه‌هایی از جهان‌بینی ایرانی - اسلامی مورد بررسی قرار گرفت که می‌توانستند به تبیین قدرت نرم ایران در منطقه کمک کنند. مواردی چون باورمندی به وجود خدای یکتا، باور به نظام عدالت‌محور، اصالت اخلاق، دین سیاسی و باور به آموزه ثنویت حق و باطل شالوده این هست‌ها را شکل می‌دهد. همگی این مولفه‌ها در کنار آرمان‌ها و باید‌های جهان‌بینی ایرانی ما را به سمت مفهوم قدرت انگاره‌ای (معناگرایانه) سوق می‌دهد که می‌توان آن را به مثابه قدرت نرم ایرانی پنداشت. در پژوهش‌های آتی می‌توان کارکرد این مولفه‌ها را به صورت مصداقی و موردی در حوزه‌های جغرافیایی مختلف مورد بررسی قرار داد.

منابع

۱. افتخاری، اصغر و کمالی، علی (۱۳۹۴). «ساختار قدرت نرم در گفتمان اسلامی»، فصلنامه مطالعات قدرت نرم، سال ۵، شماره ۱۲، ۹-۲۷.
۲. بلیکی، نورمن (۱۳۸۴). طراحی پژوهشهای اجتماعی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر نی.
۳. بیکی، مهدی و خرمشاد، محمدباقر (۱۳۸۸). قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی لبنان)، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
۴. پوراحمدی، حسین (۱۳۸۹). قدرت نرم و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، قم: انتشارات بوستان کتاب قم.
۵. جعفرپناه، مهدی و پوراحمدی، حسین (۱۳۹۲). «قدرت نرم از دیدگاه اسلام و کاربرد مولفه‌های آن در جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مطالعات قدرت نرم، دوره ۳، شماره ۸، ۹۷-۱۱۳.
۶. جعفری، علی اکبر و قربی، محمدجواد (۱۳۹۷). «منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران؛ مطالعه کمی سیاست های کلی علم و فناوری»، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، دوره ۸، شماره ۲۷، ۱۵۱-۱۷۵.
۷. جعفری، لیلا؛ تویسرکانی، مجتبی و هرسیج، حسین (۱۳۸۸). «ژئوپلیتیک قدرت نرم ایران»، پژوهشنامه علوم سیاسی، دوره ۳، شماره ۲، ۲۲۵-۲۶۹.
۸. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۹). بیانات در دیدار فرماندهان و جمعی از پاسداران سپاه، <http://khamenei.ir/>
۹. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۰). بیانات در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه، <http://khamenei.ir/>
۱۰. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۰). بیانات در دیدار جمعی از روحانیون استان بوشهر، <http://khamenei.ir/>
۱۱. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۴). بیانات در مراسم صبحگاه رده‌های مختلف نیروی مقاومت بسیج، <http://khamenei.ir/>
۱۲. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۵). بیانات در دیدار کارگزاران نظام و سفرای کشورهای اسلامی در

سالروز عید مبعث <http://khamenei.ir/>

۱۳. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۸). بیانات در سالروز عید سعید مبعث، <http://khamenei.ir/>

۱۴. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۰). بیانات در دومین نشست اندیشه‌های راهبردی، <http://khamenei.ir/>

۱۵. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۳). بیانات در حرم مطهر رضوی، <http://khamenei.ir/>

۱۶. ذوالفقاری، مهدی؛ جمال‌زاده، ناصر و ترابی، یوسف (۱۳۹۲). قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

۱۷. سعیدی، روح‌الامین و مقدم‌فر، حمیدرضا (۱۳۹۳). «منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مطالعات قدرت نرم، سال ۵، شماره ۱۱.

۱۸. شجاعی، هادی (۱۳۹۸). منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در عرصه روابط بین الملل، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).

۱۹. عباسی، مجید و سیفی، یوسف (۱۳۹۶). قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران و بیداری اسلامی، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

۲۰. عیوضی، محمدرضا و نوازنی، علی و علیمحمدی، فریبا (۱۳۹۵). «قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران و جریان‌های سیاسی شیعه غرب آسیا»، جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، دوره ۴، شماره ۹، ۱-۲۸.

۲۱. مطهری، مرتضی (۱۳۷۸). یادداشت‌های شهید مطهری (جلد دوم)، تهران: انتشارات صدرا.

۲۲. مطهری، مرتضی (۱۳۸۶). مقدمه‌ای بر جهان‌بینی اسلامی (جلد دوم): جهان‌بینی توحیدی، تهران: انتشارات صدرا.

۲۳. موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۸۳). صحیفه امام خمینی، قم: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).

۲۴. یوسفی، جواد (۱۳۹۱). قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران مطالعه موردی فلسطین، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

25. Feizi, Hiva and Talebi, Babak (2012). Iran's Soft Power Borne of Necessity and Complexity of its Multi-Dimensional Audience, Exchange:

- The Journal of Public Diplomacy, 3 (1), 48-52.
26. Mirmohammad Sadeghi, S.M. and Hajimineh, Rahmat (2019). The Role of Iran's «Soft Power» in Confronting Iranophobia", MGIMO Review of International Relations, 67(4), 216-238.
27. Nye, Joseph (1990). Soft Power, *Foreign Policy*, 80 (20), 153-171.
28. Wastindge, Edward (2014). The Modalities of Iranian Soft Power: From Cultural Diplomacy to Soft War, *Politics*, 35(3-4), 364-377.